

YUN121
YUNAN KÜLTÜR TARİHİNE GİRİŞ

Dr. Öğr. Üyesi Esra Yalazı
eyalazi@ankara.edu.tr

20 Aralık 2021

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Atina yasalarınca polis'in bireylerden değil, oikos 'lardan oluştuğu kabul görmektedir ve Platon başta olmak üzere özellikle M.Ö.4yy.da bazı antik dönem yazarlarının polis'i yönetmek ile oikos'u yönetmek arasında bağlar kurduğu görülür. Bu nedenle bazı antik kaynaklarda oikos'u idare eden aile reisi (οἰκόνομος) ile polis'i (kent devleti) yöneten devlet adamları (πολιτικός) arasında paralellikler kurulduğu izlenir. Polis'in en küçük birimi olarak görünen oikos'lara yüklenen bu değer temelinde, oikos'un gösterdiği üretim faaliyetleri dolayısıyla polis ekonomisindeki etken rolü yatmaktadır. Polis ekonomisi açısından etken bir role sahip olan Yunan oikos'unun temeli ise evlilik ile atılırdı. Bu nedenle oikos'un temelini oluşturan evliliğin de, kadın ve erkeğin üretken birlikteliği ve kazanımları yoluyla polis ekonomisinde önemli bir yeri vardı.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Bu öneminden ötürü evlilik ilişkisi ev idaresinin ayrılmaz parçalarından birini oluşturmuş ve Arkaik çağda Hesiodos'tan başlayarak Yunan edebiyatının önde gelen isimleri eserlerinde oikos'un ve evliliğin önemine dolaylı olarak işaret etmişlerdir.

Eserlerinde kadın soyuna karşı düşman bir tutum benimseyen ve evliliğin amacını soyun devamı için bir araç olarak gören Hesiodos, Arkaik çağdan itibaren Yunanlıların evliliğe ve kadına karşı üreme odaklı bir yaklaşım benimsemelerinde muhtemelen etkili olmuştur. Ancak M.Ö.4.yy.'da Peloponnesos savaşının sonuçlarının polis yaşamında ve küçük ölçekte de Yunan oikos'ları üzerinde yarattığı ortam, edebi kaynaklarda oikos yönetimine karşı ilginin artmasına ve dönem yazarlarının ev, aile yaşamı ve evlilik gibi konulara eserlerinde daha çok yer vermesine yol açmıştır. Bu yazarlar arasında Ksenophon, oikos idaresi üzerine döneminin en kapsamlı çalışmasını yazmış ve eserinde evlilik konusunu ele alırken, salt üreme odaklı yaklaşımdan belli bir oranda ayrılarak evlilik üzerinde yeni fikirler ve değerlendirmelerde bulunabilmiştir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Antik Yunan'da evlilik kurumunun yazılı yasalarda net bir tanımlaması yoktur, ancak sadece sözel bir akitten ibaret olduğu da düşünülmez. Patterson'a göre evlilik gelinin babası ile evlenecek erkek arasında kurulan kişisel bir anlaşmadır ve bu anlaşmanın tıpkı diğer anlaşmalar gibi yasal bir geçerliliği vardır (Patterson 1991: 51). Evlilik önce kadın ve erkeğin sözlenmesi ile başlar, bir çeşit evlilik akdi olarak nitelendirilen *enguē* (ἐγγύη) gelinin babası ile damat adayı arasında yapılan geleneksel ifadelerin yer aldığı sözlü bir anlaşmadır. Anlaşmada kızın babası damada, yasal çocuklarını doğurması için kızını verdiğini söyler ve akabinde kızı için ona vereceği çeyizin miktarını beyan eder. Damadın kızı ve çeyizi kabul ettiğini söylemesiyle anlaşma yapılmış olur (Men. Pk., 1012-1015).

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Bundan sonra gamos (γάμος) denilen bir çeşit düğün töreni gerçekleşir ve ardından sunoikein (συνουκεῖν) yani çiftlerin beraber oturması, birlikte yaşaması aşamasına geçilir. Böylece evlilik kurumu kurulmuş olur ve bir sonraki aşama artık çocukların dünyaya getirilmesi olacaktır. Evlendirilecek kızın evlilik anlaşması sırasında herhangi bir söz hakkı yoktur, çünkü eldeki kaynaklar Atina'da kadınların kendi yasal haklarını korumak için dahi bir kyrios'a (κύριος) yani bir vasiye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Zira Atina yasalarında kadın kyrios'u olarak babasına, evlendikten sonra eşine; bunların olmaması durumunda oğluna ya da en yakın başka bir akrabasına bağımlı durumda olup daima bir erkeğin velayeti altındaydı. Dolayısıyla kadın evlilikle bir kyrios'tan başka bir kyrios'un himayesine geçmiş oluyordu.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Kadının miras ya da evlendirilirken aldığı çeyiz (drahoma) yoluyla sahip olduğu malların yönetimi bile vasisine aitti. Çeyiz evlilik esnasında kyrios'u tarafından geline verilen önemli bir varlık olarak kabul edilir, bir miktar para ya da taşınabilir mallardan oluşurdu. Kadının yeni oikos'una ekonomik katkısı da olan çeyizi aynı zamanda evliliğinin de ekonomik güvencesi olmuş oluyordu. Çünkü boşanma halinde erkek karısının evlenirken getirdiği çeyizi ona iade etmek zorundaydı.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Yasal hakları bakımından kocasına bağlı, özgür erkek yurttaşların yararlandıkları herhangi bir politik haktan yoksun olan kadınların yaşamı genellikle oikos sınırları içinde geçerdi. Kadınlar bazı dini törenler, düğünler ya da cenazeler dışında dışa dönük sosyal yaşamdan uzak durur hatta kadınların evin dışında dolaşmaları bile pek hoş karşılanmazdı. Oikos içinde doğan ve yetişen gen kız, evleninceye dek onurunu ve oikos'unun onurunu korumak üzere yetiştirilirdi ve bu amaçla dış dünya ile ne kadar az iletişimde bulunursa karşılaşıcağı riskler o derece azalırdı. Kadınların tecrit yaşamı ev içinde de korunuyor; kamusal yaşamda erkek ve kadın arasında çizilen kesin çizgi, bu kez gynaikon (γυναικῶν/γυναικῶνῆτις) ve andron (ἀνδρῶν) olarak haremlik selamlık şeklinde ev yaşamında mekâna bağlı olarak da kendini gösteriyordu. Kadınlar gynaikon denilen evin kadınlara ait bu bölümünde başta yün eğirme ve dokuma olmak üzere tekstil işleri, yemek ve diğer ev işlerini gerçekleştiriyorlardı. Ancak ev içindeki bu tecrit yaşam varlıklı bir oikos'ta yaşayan evin dışındaki işleri yapabilecek kölesi bulunan kadınlar için geçerliydi.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/770370>

Yunan Toplumunda *Polis* ve *Oikos* İlişkisi Bağlamında Evlilik Kurumu

Yoksul bir oikos'u olan bir kadın ev işlerinin yanında tarla işlerini de yardım edebiliyor, hatta kendi evinin dışında çamaşırcılık, sütünelik, ebelik, tekstil işi, satıcılık ve tarım işçiliği gibi işlerde çalışabiliyordu. Kadınlar bazen çalışmak zorunda kalsalar da toplumda genel olarak onlardan beklenen onurlarını korumaları, oikos sınırları içinde sessiz ve tecrit bir yaşam sürmeleri idi. Bu durumu anlatması bakımından M.Ö.5.yy.'ın sonlarına tarihlenen Thukydides'in Tarih'inde, Perikles'in Cenaze Söylevi'nde ölen askerlerin eşlerine hitaben yaptığı konuşma örnek gösterilebilir. Thukydides, bu konuşmada bir kadın için en büyük şanın, kadınların yaradılışlarından gelen mizaçlarından daha aşağı davranmamak ve erkekler arasında ne övgüde ne de yergide kendileri hakkında en ufak bir söz ettirmemek olduğunu söylemektedir (Historiae, 2.45.2). Yani kadının sadece oikos sınırları dışında görülmemesi değil, sosyal yaşamda adının bile geçmemesi kadından beklenen onurlu bir durum olarak ortaya konmuştur.